

آیت الله مظاهری پاسخ داد: «بَدَلُ الدُّمُوعِ دَمًا» یعنی چه؟/ هدف از گریه بر امام حسین(ع)

چرا امام زمان(عج) هر صبح و عصر، بنا بر زیارت ناحیه مقدسه، بر امام حسین(ع) گریه می‌کنند؟ اینکه در آن زیارت می‌فرمایند: «بَدَلُ الدُّمُوعِ دَمًا» یعنی چه؟

چرا امام زمان(عج) هر صبح و عصر، بنا بر زیارت ناحیه مقدسه، بر امام حسین(ع) گریه می‌کنند؟ اینکه در آن زیارت می‌فرمایند: «بَدَلُ الدُّمُوعِ دَمًا» یعنی چه؟

به گزارش خبرگزاری مهر، در آستانه ایام تاسوعا و عاشورای حسینی(ع)، پرسش‌هایی با موضوع گریه بر مصائب اهل بیت(ع)، فضیلت عزاداری و آسیب شناسی عزاداری، همراه با پاسخ آیت‌الله مظاهری به آن پرسش‌ها، منتشر می‌گردد.

این پرسش‌ها و پاسخ‌ها، گزیده‌ای از دفتر سوّم کتاب «اندیشه‌های ناب» است که با موضوع «فضائل و قیام امام حسین «سلام‌الله‌علیه»، چاپ شده است.

کتاب مزبور که در قالب پرسش و پاسخ تنظیم شده است، از شانزده فصل اصلی تشکیل شده و حاوی پاسخ‌های حضرت آیت‌الله العظمی مظاهری به دویست پرسش متفاوت پیرامون جنبه‌های مختلف شخصیت و فضائل امام حسین(ع) و نیز قیام سرنوشت‌ساز ایشان، وقایع عاشورا و مسائل پیرامون آن از جمله عزاداری، می‌باشد.

برخورداری از بیانی روان و نیز رعایت اختصار در پاسخ‌ها، همچنین ارائه مستندات روایی و تاریخی مفصل پاسخ‌ها در پاورقی و تنوع در سؤالات و موضوعات مرتبط، از ویژگی‌های اثر حاضر است.

گریه بر امام حسین(ع)

چرا امام زمان(عج) هر صبح و عصر، بنا بر زیارت ناحیه مقدسه، بر امام حسین(ع) گریه می‌کنند؟ اینکه در آن زیارت می‌فرمایند: «بَدَلُ الدُّمُوعِ دَمًا» یعنی چه؟

زیرا این مصیبت و پیام‌های این حادثه مصیبت‌بار، هیچ‌گاه نباید فراموش گردد و خون گریستن[۱] هم کنایه از شدت حزن و عزا است.

هدف از گریه کردن بر اهل‌بیت(ع) و تباکی (خود را به گریه واداشتن) و معنی گریه ما بر امام حسین(ع) چیست؟

گریه و تباکی از بارزترین مصادیق عزاداری است و هدف از گریه‌کردن بر مصائب حضرات اهل‌بیت عصمت و طهارت(ع) به‌خصوص امام حسین(ع)، همان هدف از عزاداری است و آن زنده نگاه‌داشتن تشیع و احیاء روحیه ایثار، گذشت، فداکاری و شهادت‌طلبی برای دین خداست؛ از این جهت هم، افضل اعمال و قربات است. علاوه بر این، معنا ندارد که انسان عاطفی، مصائب حسینی را بشنود و ناراحت نشود و دل او نسوزد و گریه نکند و لاقلاً تباکی نداشته باشد.

اینکه در روایات گفته شده شرکت در جلسه عزای امام حسین(ع) و گریه و عزاداری، گناهان انسان را محو می‌کند یا اینکه می‌فرمایند: اگر کسی حتی به اندازه بال مگسی بر مصائب اهل‌بیت(ع) گریه کند، بهشت بر او واجب می‌شود، [۲] چگونه توجیه و تحلیل می‌شود؟ به عبارت روشن‌تر، چگونه فردی می‌تواند عمری گناه کند و با شرکت در یک جلسه عزاداری یا با قطره‌ای اشک، بهشتی شود؟

این‌گونه روایات به‌اندازه تواتر است و مورد تشکیک نیست و معنای همه آنها این است که هر کس در این مجالس، رابطه عاطفی و رابطه عملی با ولایت پیدا کرد و نظیر حضرت حرّ بن یزید ریاحی، حسینی شد و پشیمان از گناهان خودگردید، بهشت بر او واجب می‌شود؛ چنان‌که قرآن کریم می‌فرماید جهنّم او مبدّل به بهشت می‌شود: «يَبْدِلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ»؛ [۳]

پرونده تاریک او نابود می‌شود و پرونده درخشانی که صفحه اول آن توبه و ثواب آن است و از هر ثوابی بالاتر است، باز می‌شود.

بلی، اگر در این‌گونه مجالس، فقط رابطه عاطفی باشد، ثواب آن از هر حج و عمره‌ای بالاتر است و این‌گونه ثواب‌ها، تفضلی است نه استحقاقی و برای ترغیب مردم برای رابطه عاطفی با امام حسین(ع) است، که علت مبقیه برای تشیع است و به‌قول استاد بزرگوار ما حضرت امام خمینی(ره) دانه می‌ریزند تا کبوتر بگیرند.

چه کنیم در جلسات عزاداری اشکمان جاری شود و دلمان بسوزد؟

در روایات وارد شده است که خشکی چشم در اثر قساوت دل است و قساوت دل در اثر گناه و معصیت است؛ [۴] بنابراین هر چه گناهمان کمتر شود، دل‌هایمان صافتر خواهد شد و هرچه دل‌هایمان صافتر شود، اشک‌هایمان جاری‌تر خواهد بود.

رابطه گریه بر امام حسین(ع) و سیر و سلوک الی الله چیست؟

گریه، عزاداری، توسل و زیارت، آثار فراوانی دارد که از اهم آن امداد به انسان برای رسیدن به مقام لقاء و فناء است و در حقیقت، بهترین امداد برای شخص سالک در طی نمودن منازل هفت‌گانه سیر و سلوک، همین است.

عزاداری و سیاه‌پوشی

حکمت عزاداری برای ائمه هدی(ع)، خصوصاً امام حسین(ع) چیست؟

اقامه عزا برای ائمه هدی(ع) و مخصوصاً حضرت سیدالشهداء(ع)، استمرار حرکت بزرگی است که شهادت آن بزرگواران و نیز جریان غم‌انگیز اسارت آل‌الله(ع) هم، در همان روند بوده و آن حرکت عبارت است از عدالت‌خواهی و قیام برای اقامه قسط و اجرای دستورات الهی و فریاد علیه ظلم و تعدی به حدود الهی؛ بدین جهت عزاداری که ادامه شهادت و اسارت است، شعار تشیع و یکی از نمادهای بزرگ شیعه‌گری است که همراه با شعور و عبرت و درس‌آموزی است.

هدف از تشکیل هیئت، دسته‌های عزاداری، سیاه‌پوش کردن شهر و برقراری جلسات نوحه‌سرائی و مداحی چیست؟

کلیه این موارد، مصادیق ضروری عزاداری است و از این جهت از افضل اعمال و حتی واجب کفایی است و چنان‌که گفته شد، شعار تشیع و رمز حیات و استمرار شیعه است. حضرت امام حسین(ع) موجی را در کربلا ایجاد کردند و عیال امام حسین(ع) آن موج را سرتاسری کردند و تأکید بر عزاداری، برای ابقای آن موج است؛ بنابراین برای بقای تشیع، عزاداری، نوحه‌سرائی و مداحی، بهترین چیزها است.

آیا اصل عزاداری و سوگواری برای ائمه هدی(ع) و امام حسین(ع) مورد تأیید شرع مقدس می‌باشد یا خیر؟ آیا اهل‌بیت(ع) خود به عزاداری اهتمام داشته‌اند یا عزاداری در قرون بعد، وارد تشیع شده است؟

عزاداری برای حضرت سیدالشهداء(ع) از افضل اعمال و قربات الهی است، بلکه واجب کفایی است و مورد تأکید نبی‌اکرم(ص) و حضرات ائمه هدی(ع) بوده است و اساساً اهل‌بیت عصمت و طهارت(ع)، عزاداری را به شیعیان آموخته‌اند. خود آن بزرگواران بر برپایی جلسات عزا برای شهدای کربلا و گریه و ندبه برای آنان، اهتمام و تأکید داشته‌اند. [۵]

چه فوائد و اثراتی بر عزاداری امام حسین(ع) و زیارت ایشان مترتب است؟

عزاداری‌ها، رمز بقاء تشیع است. اگر در طول تاریخ عزاداری‌ها نبود، الان تشیع نبود. علاوه بر اثر مهم احیای تشیع، فواید دیگری نیز در روایات برای گریه و عزاداری بیان شده است از جمله: آمرزش گناهان، ثواب فراوان، عاقبت به‌خیری، استجاب دعا، ایمنی از عذاب و سختی‌های قیامت و... [۶]

عزاداری و سوگواری در فرهنگ اسلامی تا چه اندازه و به چه کیفیتی مجاز شمرده شده است؟

باید عرفاً مصداق عزاداری باشد و علاوه بر شرع‌پسند بودن، عرف‌پسند هم باشد و لذا است که می‌گوییم: «عزاداری به شکل متعارف»، چنان‌که حضرت امام خمینی(ره) هم تأکید می‌فرمودند: «عزاداری به شیوه سنتی». [۷]

با توجه به اینکه پوشیدن لباس مشکی مکروه است، سیاه‌پوشی برای عزای اهل‌بیت(ع) به‌خصوص امام حسین(ع) چه حکمی دارد و از چه زمانی مرسوم شده است؟

سیاهپوشی در عزای اهل بیت (ع) مکروه نیست، بلکه مصداق بارز عزاداری است و از افضل اعمال می‌باشد و از صدر اسلام تا کنون مرسوم بوده است. ائمه طاهرين (ع) نیز با قول و فعل خود، سیاهپوشی در عزاداری را تأیید فرموده و خود به آن عمل می‌کرده‌اند. [۸]

آیا شهادت امام حسین (ع) و یاران ایشان که ملاقات خداوند و عروج به سعادت ابدی است، باعث حزن و اندوه ماست یا عامل شادی ما می‌باشد؟

از دیدگاه عقلی، عروج به سعادت ابدی برای آن حضرات و لقاء حق تعالی که منتهای مسئلت آنان بوده، موجب شادی و سرور عقل است و لیکن از حیث عواطف و احساسات بشری، موجب حزن و گریه و عزاست و توجه به هر دو جهت عقل و عاطفه، برای همگان به خصوص نسل جوان، ضروری است؛ زیرا در پرتو همین عواطف و شعارهاست که عقل و شعور انسان به تکامل می‌رسد و عبرت‌ها و درس‌های عاشورا در درون آدمی، رسوخ می‌کند.

در مراسم‌ها، آیا نماز جماعت اول وقت مهم‌تر است یا ادامه عزاداری امام حسین (ع)؟

اقامه نماز اول وقت، به خصوص نماز جماعت، از هر عملی، حتی عزاداری، مهم‌تر و افضل است و نباید از آن تخلف شود؛ چنان‌که خود امام حسین (ع) نیز در روز عاشورا و در بحبوحه جنگ، نماز را به جماعت اقامه کردند [۹] و در زیارت ایشان نیز می‌خوانیم: «أَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ أَقَمْتَ الصَّلَاةَ». [۱۰]

چند سالی است بسیاری از هیئت‌های مذهبی ظهر تاسوعا و عاشورا، به اقامه نماز ظهر می‌پردازند و به سیره حضرت سیدالشهداء (ع) اقتدا می‌کنند. از آنجایی که هنوز برخی هیئت‌ها به این مهم بی‌توجه هستند، توصیه حضرت تعالی در این رابطه چیست؟

باید به این امر مهم حیاتی که بحمدالله در میان عزاداران حضرت سیدالشهداء (ع) رونق خوبی گرفته، اهمیت بدهند و این مهم را حتماً رعایت نمایند.

آیا مصادیق گوناگون عزاداری، مانند زنجیرزنی و سینه‌زنی در شهرها و کشورهای مختلف، مورد تأیید شرع مقدس می‌باشد؟

هرچه مصداق عزاداری به شکل متعارف باشد، مورد تأیید شرع مقدس است و از افضل اعمال است.

با توجه به اینکه امروزه برخی از مجالس عزاداری، تنها به مداحی و سینه‌زنی اختصاص پیدا کرده و کمتر معارف ناب شیعه و درس‌های عاشورا در آن جلسات بیان می‌گردد، نظر حضرت تعالی درباره محتوای لازم برای جلسات عزاداری، چیست؟

زنده نگه داشتن جلسات عزاداری و شرکت با سوز و گداز در آن جلسات، موجب استمرار نهضت امام حسین (ع) است و تشیع را زنده نگه می‌دارد؛ اما باید دانست که نهضت امام حسین (ع) درس‌های اخلاقی فراوانی نیز دارد و در حالی که باید عزاداری کنیم و آثار و برکات این رویداد عظیم را زنده نگه داریم، به آن درس‌ها هم باید توجه و عمل نماییم.

عاشورا، معلم اخلاق است و درس‌های اخلاقی آموزنده‌ای نظیر صبر، ایثار، فداکاری و شهادت طلبی را به ما می‌آموزد؛ لذا شرکت کنندگان در جلسات عزاداری باید از مصائبی که راجع به شهدای گرانقدر کربلا و اسارت آل الله بیان می‌شود، سرمشق‌های اخلاقی بگیرند و در زندگی به آنها عمل کنند تا رستگار شوند.

بانیان و مجریان این جلسات نیز باید در نظر داشته باشند که عزاداری همراه با معرفت و شناخت، باعث ارتقای معنویت و اخلاق و تکامل مخاطبان، به خصوص نسل جوانان می‌شود و استفاده از سخنرانی خوب برای بیان معارف اسلامی در زمینه اعتقادات، احکام و اخلاق لازم است.

چرا برای زنده نگه داشتن عاشورا و راه امام حسین (ع) به جلسات سخنرانی، همایش و گفتگو، اکتفاء نمی‌شود و روضه، گریه، سیاه پوشی و عزاداری برگزار می‌شود؟

عزاداری به شور ویژه و مخصوص خود نیاز دارد؛ البته شور همراه با شعور و در چهارچوب شرع. شور و شعور و شرع در عزای حسینی به هم آمیخته است و به همین دلیل هم از افضل اعمال و قربات الهی است. وقتی شاعری در حضور امام صادق (ع)

مرثیه‌خوانی کرد، حضرتش به وی فرمود: «همان‌طوری که در مجالس خود با حالت شور و عزا می‌خوانید، بخوان.» [۱۱]

در عزاداری‌ها، باید آخر سخنرانی، ذکر مصیبت باشد و آن نظیر نمک در غذاست و مراعات این امر شعار شیعه است و نباید به فراموشی سپرده شود و نباید تضعیف گردد.

مجالس عزاداری امام حسین(ع) چگونه می‌تواند باعث تهذیب نفس و ارتقای کمالات اخلاقی در انسان شود؟ به عبارت دیگر چگونه می‌توانیم ضمن شرکت در عزاداری و گریه کردن و سینه‌زدن، از نظر اخلاقی هم پیشرفت کنیم؟

راهکار آن، تفکر و تأمل در روش زندگانی اهل‌بیت(ع) و سرمشق قراردادن سیره آن بزرگواران در زندگی است. مثلاً عزاداران، ضمن شرکت در مجالس عزاداری، باید توجه کنند که امام حسین(ع) در روز عاشورا، در آن بحبوحه جنگ، نماز جماعت خواندند، پس شیعه ایشان هم باید به نماز اهمیت بدهد. در عزاداری‌ها می‌فهمیم که امام حسین(ع) به‌خاطر دین، همه هستی خود، حتی بچه شیرخوار را در راه خدا فدا کردند، پس ما نیز باید درباره دین، از هیچ کوششی دریغ نکنیم و لااقل در حفظ دین خود و اطرافیان کوشا باشیم. ایثار شهدای کربلا را ببینیم و در رابطه با دیگران، ایثار و گذشت و فداکاری داشته باشیم.

بنابراین، حتی در یک شبانه‌روز یا یک جلسه عزا، انسان می‌تواند جداً خود را اصلاح کند و با برقراری رابطه عاطفی با امام حسین(ع)، از نظر اخلاق و سیروسلوك پیشرفت نماید و خود را مهذب سازد.

آسیب‌شناسی عزاداری

خرافات موجود در عزاداری‌های مذهبی، در حال حاضر کدام است؟

تشریفات، گریه‌های افراطی، مداحی‌های دروغ، نی‌زدن، به کاربردن آلات موسیقی و مانند این‌ها، خرافات است.

برخی از ذاکرین در مدایح اهل‌بیت(ع) تعبیراتی مانند «مست مستم من، هرچه بادا باد، علی پرستم من، همچو زهرا مادرت از همه خوشگل‌تری، حسین الهی‌ام، سگ حسینم و...» را به کار می‌برند که به نظر می‌رسد با شأن اهل‌بیت(ع) و حتی عقاید شیعه، منافات دارد. به کاربردن این الفاظ چه صورت دارد و حکم شرکت در این مجالس چیست؟

این‌گونه کلمات نه تنها جایز نیست، بلکه اشبه به کلمات شیطانی است، در حالی که در مراسم توسل و عزاداری که از افضل قربات است، باید با کلمات رحمانی سخن گفت. از برخی از این تعابیر، برداشت شرك‌آلود می‌شود و گفتن کلمات نامناسب که مربوط به افراد خاص است، در حق ائمه طاهرين(ع)، حرام است و مورد غضب حضرت ولی‌عصر(عج) است.

عزاداری، باید متعارف و به شکل سنتی باشد و سوژه و بهانه دست بدخواهان تشیع ندهد. شرکت در این‌گونه جلسات نیز خوب نیست و اگر تأیید کار آنها شمرده شود، جایز نیست.

خواندن شعر و موسیقی با سبک غربی یا با ترانه، با مضمون‌های اخلاقی یا با مضمون شهادت و عاشورا و انقلاب و نظایر آن، چه حکمی دارد؟ آیا می‌توان به آنها گوش داد؟

خواندن و گوش‌دادن حرام است.

در برخی مجالس عزاداری، مداحان با الفاظ نامناسب به ائمه(ع) خطاب می‌کنند یا عزاداران، به عنوان عزاداری، به صورت خود چنگ انداخته یا زنجیر خاردار می‌زنند و بر بدن و لباس آنان خون جاری شده و لباس و بدن و منزل دیگران را نجس می‌کنند، از آنجایی که این‌گونه روش‌ها در حال ترویج بوده و مجالس را از وزانت و معنویت تهی ساخته، چه بسا موجب وهن مقدسات می‌شود، تکلیف ما را در این رابطه روشن فرمایید؟

این‌گونه حرف‌ها و روش‌ها نباید باشد و به‌طور کلی باید متروک شود و شأن عزاداری‌ها که از بهترین عبادات است، محفوظ بماند.

قمه زنی برای ابا عبدالله الحسین(ع) یا سایر ائمه(ع) چه حکمی دارد؟

حرام است؛ علاوه بر این، در این زمان وهن برای تشیع است و همچنین هرچه نظیر قمه‌زنی است، مانند زنجیر تیغ‌دار. ضمن

آنکه مراعات قوانین هر مملکتی، مخصوصاً قوانین جمهوری اسلامی، واجب است.

آیا قمه زدن به طور مخفی حلال است یا اینکه فتوای شریف حضرتعالی عمومیت دارد؟

جایز نیست.

برهنه شدن مردان در هنگام عزاداری چه حکمی دارد؟ اگر زنان نامحرم حضور داشته باشند، چه حکمی دارد؟

اگر در حضور نامحرم باشد و یا به طور کلی احتمال مفسده وجود داشته باشد، جایز نیست و چنان که گفته شد عزاداری ها باید به صورت متعارف برگزار شود.

آیا آنچه متداول شده که به عنوان عزاداری برای امام حسین(ع) گوشت بدن خود را سوراخ کرده، قفل و سنگ به آن آویزان می کنند، جایز است؟

جایز نیست و این گونه امور باید متروک شود.

بالا و پایین پریدن در هنگام عزاداری و سینه زنی که به هروله معروف شده است، چه حکمی دارد؟

عزاداری ها باید به شکل متعارف باشد و انجام اعمال و حرکات غیرمتعارف، موجب وهن و نیز سبب بدآموزی است.

بسیار دیده شده، مردم برای گرفتن يك ظرف غذا، در محلّ عزاداری امام حسین(ع) صف های طولانی می بندند، آیا غذا، چایی و سایر خوردنی ها که در جلسات عزاداری توزیع می شود، خاصیت ویژه ای دارد و آیا این کار صحیح است؟

بنابر آنچه ذکر شده، به دلیل آنکه مربوط به حضرت سیدالشهداء(ع) است، خاصیت ویژه دارد، لکن این کار خوب نیست، زیرا موجب بدآموزی است و نباید عزاداران و شیعیان کاری کنند که انگشت نما شوند و بهانه به دست بدخواهان بدهند و اگر موجب ضربه خوردن به شخصیت آنها باشد، جایز نیست.

از ساختمان حسینیّه صدای قرائت قرآن و مجالس عزاداری پخش می شود، به طوری که صدای بلند آن بیرون از حسینیّه هم شنیده می شود و این امر موجب سلب آسایش همسایگان شده است و مسئولین و سخنرانان حسینیّه اصرار به ادامه آن دارند، این عمل چه حکمی دارد؟

باید صدای عزاداری و قرائت قرآن موجب مزاحمت نباشد؛ مخصوصاً در ساعات دیر وقت.

.....

پانوشتها؛

[۱] . المزار الكبير، ص ۵۰۱: «فَلَا تُدْبِتْكَ صَبَاحاً وَ مَسَاءً وَ لَا تُكَيِّنَ عَلَيْكَ بَذَلَ الدُّمُوعِ دَمًا - صَبَحَ شَامَ بَرِ تَوْنِدَبَه وَ گَرِيَه مِي كَنَم (و اگر اشک چشمم تمام شود) به جای اشک، بر تو خون خواهم گریست.»

[۲] . کامل الزیارات، ص ۱۰۰ تا ۱۰۴.

[۳] . فرقان، ۷۰: «خداوند گناهان آنان را به حسنات مبدّل می کند.»

[۴] . علل الشرائع، ج ۱، ص ۸۱: امیرالمؤمنین(ع) فرمودند: «مَا جَعَلَ الدُّمُوعُ إِلَّا لِقَسْوَةِ الْقُلُوبِ وَ مَا قَسَتِ الْقُلُوبُ إِلَّا لِكَثْرَةِ الدُّثُوبِ - اشک چشم ها خشک نمی گردد، مگر به واسطه قساوت قلب و کسی قسوی القلب نمی شود مگر از زیادی گناهان.»

[۵] . در روایات بسیاری، حضرات معصومین(ع) بر عزاداری و گریه برای امام حسین(ع) تأکید فرموده و خود به آن اقدام می کردند. از آن جمله:

حضرت زهرا(س): امام صادق(ع) به ابابصیر فرمودند: «يَا أَبَا بَصِيرٍ إِنَّ فَاطِمَةَ(س) لَتَبْكِيهِ وَ تَشْهَقُ فَتَرْفَرُ جَهْتَهُمْ زَفْرَةً ... فَلَا تَسْكُنُ

حَتَّى يَسْكُنَ صَوْتُ فَاطِمَةَ الزَّهْرَاءِ - اى ابو بصير! فاطمه(س) بر آن حضرت گریست و زجه زده و به دنبال آن جهتم فریادی کشید و... در عین حال دوزخ ساکت و آرام نمی‌شود مگر صدای فاطمه(س) آرام گردد.» [کامل الزیارات، ص ۸۲]

امام سجّاد(ع): امام صادق(ع) در وصف حضرت امام سجّاد(ع) به زرارہ فرمودند: «وَ كَانَ جَدِّي إِذَا ذَكَرَهُ بَكَى حَتَّى تَمْلَأَ عَيْنَاهُ لَحِيْمَةً وَ حَتَّى يَبْكِي لِبُكَائِهِ رَحْمَةً لَهُ مِنْ رَأَاهُ - جدّم هرگاه امام حسین(ع) را به یاد می‌آورد، آن قدر اشک می‌ریخت که محاسن شریفش پر از اشک می‌شد و حاضران از گریه او به گریه می‌افتادند.» [کامل الزیارات، ص ۸۱] همچنین ر. ک: مثير الاحزان، ص ۱۱۵؛ تاریخ مدینه دمشق، ج ۴۱، ص ۳۸۶. E

F امام باقر(ع): در یکی از مجالس عزا، وقتی کمیت شاعر، شعر خود را برای امام باقر(ع) خواند، حضرت گریستند و فرمودند: «يا كَمِيْتُ، لَوْ كَانَ عِنْدَنَا مَالٌ لَأَعْطَيْنَاكَ، وَ لَكِنْ لَكَ مَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ(ص) لِحَسَّانِ بْنِ ثَابِتٍ: لَا زِلْتَ مُؤَيِّدًا بِرُوحِ الْقُدُسِ مَا دُبَيْتَ عَنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ - اى كميت! اگر سرمایه‌ای داشتیم در پاداش این شجرت به تو می‌بخشیدیم؛ اما پاداش تو همان دعایی است که پیامبر(ص) درباره حسان بن ثابت فرمودند که همواره به روح القدس تأیید شده‌ای تا وقتی که از ما اهل بیت دفاع می‌کنی.» [مروج الذهب، ج ۳، ص ۲۲۹] همچنین آن حضرت برای عزاداری روز عاشورا خطاب به علقمه فرمودند: «يا عَلْقَمَةُ وَ انْدُبُوا الْحُسَيْنَ(ع) وَ ابْكُوهُ وَ لِيَأْمُرَ أَحَدُكُمْ مَنْ فِي دَارِهِ بِالْبُكَاءِ عَلَيْهِ وَ لِيَقِمَ عَلَيْهِ فِي دَارِهِ الْمُصِيبَةَ بِإِظْهَارِ الْجَزَعِ وَ الْبُكَاءِ وَ تَلَاوُها يَوْمَئِذٍ بِالْبُكَاءِ بَعْضُكُمْ إِلَى بَعْضٍ فِي الْبُيُوتِ وَ حَيْثُ تَلَقَّيْتُمْ وَ لِيَعْرِ بَعْضُكُمْ بَعْضًا بِمُصَابِ الْحُسَيْنِ(ع) - اى علقمه! برای امام حسین(ع) ندبه و گریه کنید و هر کدام از شما، به کسانی که در خانه او هستند، امر نماید که برای آن حضرت بگریند و با اظهار جزع و فزع بر آن جناب در خانه‌اش اقامه مصیبت نماید و مواظب باشند هرگاه اهل خانه يك دیگر را ملاقات کردند، با گریه باشند و لازم است برخی از آنها بعضی دیگر را نسبت به مصیبت حضرت ابا عبد الله الحسین(ع) تسلیت دهند.» [مستدرک الوسائل، ج ۱۰، ص ۳۱۶]

امام صادق(ع): امام صادق(ع) در جلسه عزاداری که برای امام حسین(ع) برپا کرده بودند، به یکی از اصحاب خود به نام اباهارون فرمودند: درباره امام حسین(ع) برایم شعری بخوان. اباهارون برای آن حضرت شعری خواند. حضرت فرمودند: نه، آن طور که در جمع خودتان می‌خوانی و به همان نحو که در کنار قبر آن حضرت (حضرت امام حسین(ع)) مرثیه می‌خوانی، بخوان. ابو هارون می‌گوید: پس شعر ذیل را [که از سید حمیری است] برای آن حضرت خواندم:

«أَمُرُّ عَلَى جَدِّ الْحُسَيْنِ فَقُلْ لِأَعْظَمِهِ الزَّكِيَّةِ»

(بر سر قبر امام حسین(ع) مرور کن و به استخوان‌های پاک و پاکیزه‌اش بگو) E

F «فَلَمَّا بَكَى، أَمْسَكَتُ أَنَا، فَقَالَ: مَرُّ فَمَرَرْتُ، قَالَ ثُمَّ قَالَ: زِدْنِي، زِدْنِي. قَالَ فَأَنْشَدْتُهُ:

يَا مَرْيَمُ قَوْمِي فَأَنْدُبِي مَوْلَاكَ وَ عَلَى الْحُسَيْنِ فَأُسْعِدِي بَيْتَكَ

قَالَ فَبَكَى وَ تَهَايَجَ التِّسَاءُ قَالَ فَلَمَّا أَنْ سَكَنَ قَالَ لِي يَا بَا هَارُونَ مَنْ أَنْشَدَ فِي الْحُسَيْنِ(ع) فَأَبْكِي عَشْرَةَ فَلَهُ الْجَنَّةُ ثُمَّ جَعَلَ يَنْقُصُ وَاحِدًا وَاحِدًا حَتَّى بَلَغَ الْوَاحِدَ - فَقَالَ مَنْ أَنْشَدَ فِي الْحُسَيْنِ، فَأَبْكِي وَاحِدًا فَلَهُ الْجَنَّةُ ثُمَّ قَالَ مَنْ ذَكَرَهُ فَبَكَى فَلَهُ الْجَنَّةُ - ابوهارون می‌گوید: وقتی حضرت گریستند، من خودداری کرده و خواندن را متوقف نمودم؛ پس حضرت فرمودند: مابقی اشعار را بگو. وقتی مابقی اشعار را گفتم، فرمودند: بیشتر برایم بخوان، بیشتر برایم بخوان. ابو هارون می‌گوید: پس این بیت را خواندم:

(ای مریم بایست و بر سرور خود ندبه و زاری نما، زاری کن بر حضرت حسین(ع) و با این زاری و گریه خود، او را نصرت و یاری نما)

ابو هارون می‌گوید: پس از خواندن این بیت، حضرت گریستند و زنان پشت پرده نیز شیون و زاری کردند. وی می‌گوید: وقتی بانوان آرام گرفتند، حضرت به من فرمودند: ای ابا هارون! کسی که در مرثیه حضرت امام حسین(ع) شعر بخواند و ده نفر را بگریاند بهشت برای او است سپس حضرت نفرات گریه‌کنندگان را یکی‌یکی کاهش داده تا به «یک نفر» رسیدند و فرمودند: کسی که در رثاء حضرت حسین(ع) شعر خوانده و يك نفر را بگریاند، بهشت برای اوست. سپس فرمودند: کسی که یاد امام حسین(ع) نموده و برای آن حضرت بگرید، بهشت برای او است.» [کامل الزیارات، ص ۱۰۵ و ۱۰۶]

همچنین آن حضرت می‌فرمودند: «كُلُّ الْجَزَعِ وَ الْبُكَاءِ مَكْرُوهٌ سِوَى الْجَزَعِ وَ الْبُكَاءِ عَلَى الْحُسَيْنِ(عَلَيْهِ السَّلَامُ) - هر گریه و ناله‌ای ناپسند است به جز گریه و شیون برای امام حسین(ع).» [امالی الطوسی، ص ۱۶۲] خودشان نیز در روز عاشورا، به شدت گریه و عزاداری می‌کردند: «دَخَلْتُ عَلَى مَوْلَايَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ(ع) يَوْمَ عَاشُورَاءَ وَ هُوَ مُتَغَيِّرُ اللَّوْنِ وَ دُمُوعُهُ تَحْدِرُ عَلَى حَدِيدِهِ

امام رضا(ع) : دَعِيلُ خَزَاعِي نَقَلَ مَعَهُ: «دَحَلْتُ عَلَى سَيْدِي وَ مَوْلَايَ E F عَلَى بَنِ مُوسَى الرَّضَا(ع) فِي مِثْلِ هَذِهِ الْأَيَّامِ فَرَأَيْتُهُ جَالِسًا جَلِيسَةَ الْحَزِينِ الْكُتَيْبِ وَأَصْحَابَهُ مِنْ حَوْلِهِ ... ثُمَّ إِنَّهُ(ع) نَهَضَ وَ ضَرَبَ سِرًّا بَيْتَنَا وَ بَيْنَ حَرَمِهِ وَ أَجْلَسَ أَهْلَ بَيْتِهِ مِنْ وَرَاءِ السِّتْرِ لِيُنْكِوْا عَلَى مُصَابِ جَدِّهِمُ الْحُسَيْنِ(ع) ثُمَّ التَّقَتْ إِلَى وَ قَالَ لِي يَا دَعِيلُ ارْثِ الْحُسَيْنَ فَأَنْتَ نَاصِرُنَا وَ مَا دَحَلْنَا مَا دُمْتَ حَيًّا فَلَا تُقْصِرْ عَنْ تَصَرُّفِنَا مَا اسْتَطَعْتَ قَالَ دَعِيلٌ فَاسْتَعْبَرْتُ وَ سَأَلْتُ عِبْرَتِي وَ أَنْشَأْتُ أَقُولُ:

أ فَاطِمُ لَوْ خَلَّتِ الْحُسَيْنَ مُجَدِّدًا وَ قَدْ مَاتَ عَطْشَانًا بِشَطِّ فَرَاتٍ...

در چنین ایامی خدمت سید و مولای خود علی بن موسی الرضا(ع) رسیدم، دیدم اندوهناک و غمگین نشسته و اصحابش گرد اویند، ... سپس برخاست، پرده میان ما و زنان حرم کشید و خانواده خود را پس پرده نشانید تا در مصیبت جدشان حسین(ع) گریه کنند. سپس به من رو کرد و فرمود: ای دعیل، برای حسین(ع) نوحه سرائی کن، تو تا زنده هستی یار و مداح ما باش و تا توانی از یاری ما کوتاهی مکن، دعیل گوید: اشکم روان شد و سرودم:

«أ فَاطِمُ لَوْ خَلَّتِ الْحُسَيْنَ مُجَدِّدًا وَ قَدْ مَاتَ عَطْشَانًا بِشَطِّ فَرَاتٍ»

(ای فاطمه آیا دیدی آغشته به خون فرزند، بر شط فرات عطشان، او را به ستم کشتند؟) [بحار الأنوار، ج ۴۵، ص ۲۰۷]

امام رضا(ع) خطاب به ابن شیب فرمودند: «يَا ابْنَ شَيْبٍ إِنْ كُنْتَ بَاكِيًا لِشَيْءٍ فَأَبْكُ لِلْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ ابْنِ أَبِي طَالِبٍ» ای پسر شیب! اگر می خواهی بر چیزی گریه کنی، بر حسین بن علی ابن ابی طالب (گریه کن [عیون اخبار الرضا(ع)، ج ۱، ص ۲۹۹] همچنین آن حضرت فرمودند: «مَنْ تَذَكَّرَ مُصَابِنَا وَ بَكَى لِمَا ارْتَكَبَ مِنَّا كَانَ مَعَنَا فِي دَرَجَتِنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ مَنْ ذَكَرَ بِمُصَابِنَا فَبَكَى وَ أَبْكَى لَمْ تَبْكْ عَيْنُهُ يَوْمَ تَبْكِي الْعُيُونُ وَ مَنْ جَلَسَ مَجْلِسًا يَحْيَا فِيهِ أَمْرُنَا لَمْ يَمُتْ قَلْبُهُ يَوْمَ تَمُوتُ الْقُلُوبُ - هرکس مصیبت های ما را به یاد آورد و برای ظلم هایی که به ما شده، بگرید یا دیگران را بگریاند، در قیامت با ما خواهد بود و کسی که برای مصائب ما گریان شود، در روزی که تمام چشمها EF گریان است، چشمش گریان نخواهد بود و هر کس در مجلسی بنشیند و در آنجا امر ما را زنده کند، قلبش در روزی که قلبها می میرد، نخواهد مرد. «[امالی الصدوق، ص ۷۳] و نیز فرمودند: «فَعَلَى مِثْلِ الْحُسَيْنِ فَلْيَبْكُ الْبَاكُونَ - بر مانند امام حسین(ع)، گریه کنندگان باید بگریند. «[امالی الصدوق، ص ۱۲۸]

خود امام حسین(ع) فرمودند: «أَنَا قَتِيلُ الْعَبْرَةِ لَا يَذْكُرُنِي مُؤْمِنٌ إِلَّا اسْتَعْبَرَ - من کشته اشکم، هیچ مؤمنی مرا یاد نمی کند مگر آنکه با یاد من، گریه می کند.» [امالی الصدوق، ص ۱۳۷]

[۶] . ر. ک: کامل الزیارات، ص ۱۰۰ تا ۱۰۶؛ بحار الأنوار، ج ۴۴، ص ۲۷۳ تا ۲۹۶.

[۷] . صحیفه امام، ج ۱۷، ص ۴۹۸: «... آن روضه های ستی را سر جای خودش نگه دارید.»

[۸] . پس از شهادت امیرالمؤمنین(ع)، امام مجتبی(ع) با لباس سیاه میان مردم حاضر شدند و برای آنان خطبه خواندند. [شرح نهج البلاغه، ج ۱۶، ص ۲۲] وقتی ام سلمه از خبر شهادت امام حسین(ع) آگاه گردید، لباس سیاه پوشید و خیمه سیاهی برای عزاداری آن حضرت در کنار قبر پیامبر اکرم(ص) برپا نمود. [عیون الأخبار و فنون الآثار، ص ۱۰۹] E

F هنگامی که اسراء در شام حضور داشتند و یزید برای ظاهرسازی اجازه عزاداری به اهل بیت(ع) داد، همه اسیران برای امام حسین(ع) سیاه پوشیدند و مجالس عزاداری و نوحه برپا کردند: «وَلَمْ تَبْقَ هَاشِمِيَّةٌ وَ لَا قُرَشِيَّةٌ إِلَّا وَ لَيْسَتْ السَّوَادُ عَلَى الْحُسَيْنِ وَ نَدْبُوهُ عَلَى مَا ثَقُلَ سَبْعَةُ أَيَّامٍ.» [بحار الأنوار، ج ۴۵، ص ۱۹۶]

همچنین در روایت آمده است: «لَمَّا قُتِلَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ(ع) لَيْسَنَ نِسَاءَ بَنِي هَاشِمٍ السَّوَادُ وَ الْمُسُوحُ وَ كُنَّ لَا يَشْتَكِينَ مِنْ حَرٍّ وَ لَا بَرَدٍ وَ كَانَ عَلَى بَنِ الْحُسَيْنِ(ع) يَغْمَلُ لَهُنَّ الطَّعَامُ لِلْمَأْتَمِ - وقتی حسین بن علی(ع) کشته شد زنان بنی هاشم لباس مشکی پوشیدند. از گرما و سرما شکایتی نداشتند. حضرت علی بن حسین(ع) به علت اینکه آنان ماتم زده بودند، برای ایشان غذا درست می کرد.» [المحاسن، ج ۲، ص ۴۲۰]

[۹] . بحار الأنوار، ج ۴۵، ص ۲۱؛ مقتل الحسين(ع) (الخوازمی)، ج ۲، ص ۲۰.

[۱۰] . الکافی، ج ۴، ص ۵۷۴: «شهادت می دهم که تو نماز را اقامه و برپا کردی.»

[۱۱] . کامل الزیارات، ص ۱۰۴ و ۱۰۵: «یا اَبَا هَارُونَ اَنْشِدْنِیْ فِی الْحُسَیْنِ(ع). قَالَ فَأَنْشَدْتُهُ فَبَكَی، فَقَالَ اَنْشِدْنِیْ کَمَا تَنْشِدُوْنَ یَعْنِی بِالرَّقَّة - ای ابا هارون آیا شعری در مصیبت امام حسین(ع) برایم می‌خوانی؟ اباهارون می‌گوید: پس برای آن حضرت شعری خواندم و آن حضرت گریستند. سپس فرمودند: همان‌طوری که پیش خود شعر و مرثیه می‌خوانید برایم بخوان؛ یعنی با رقت و شور.»